

The Effect of Fragile States on Foreign Direct Investment in OPEC Countries¹

Akbar Khodabakhshi², Seyed Ehsan Hosseinidoust³, Zahra Asemaneh⁴

Received: 2023/04/29

Accepted: 2023/08/24

Abstract

The current study examines the impact of fragile states index on foreign direct investment in OPEC countries during 2006 to 2020. In order to investigate the impact of the components of the fragile states index on the inflow of foreign direct investment, the panel data method and STATA17 software have been used in this analysis. The results of the study show that the total FSI fragility index has a negative effect on the attraction of foreign direct investment in the studied countries. Also, in examining the effect of various components of the fragile states index (economic, social and political/cohesion), only the political and cohesion index has a significant and negative effect on the inflow of foreign direct investment, and the effect of economic and social components on the inflow of FDI is not significant. In other words, foreign investors are not sensitive to the economic situation and social environment of the investment destination country, and in fact, the security of the investment environment is effective in attracting foreign direct investment.

Keywords: Fragile States Index, Foreign Direct Investment, OPEC.

JEL Classification: H56, F21, E02.

1 . DOI: 10.22051/IEDA.2023.44851.1365

2. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University of Hamedan, Hamedan, Iran. (Corresponding Author). (akbarkh2006@basu.ac.ir).

3. Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University of Hamedan, Hamedan, Iran. (hosseinidoust@basu.ac.ir).

4. Ph.D. Students, Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University of Hamedan, Hamedan, Iran. (z.asemaneh@eco.basu.ac.ir).

مقاله پژوهشی

تأثیر شکنندگی دولت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای OPEC^۱

اکبر خدابخشی^۲، سید احسان حسینی دوست^۳ و زهرا آسمانه^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

چکیده

مطالعه حاضر به بررسی تأثیر شکنندگی دولت‌ها بر میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای OPEC طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۲۰۰۶ می‌پردازد. آگاهی هر چه بیشتر نسبت به عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی به منظور اتخاذ تصمیم‌های مناسب و برنامه‌ریزی جهت بهبود در دستیابی به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسیار حائز اهمیت است. در این مطالعه به منظور بررسی تأثیر امنیت محیط سرمایه‌گذاری، تأثیر مؤلفه‌های شاخص دولت‌شکننده بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور از روش داده‌های تابلویی و نرم افزار STATA17 استفاده شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که شاخص شکنندگی کل FSI تأثیر منفی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشورهای مورد بررسی دارد. همچنین در بررسی تأثیر مؤلفه‌های مختلف شاخص شکنندگی دولت (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی/انسجام) تنها شاخص سیاسی و انسجام دارای تأثیر معنادار و منفی بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌باشد و تأثیر مؤلفه‌های اقتصادی و اجتماعی بر جریان ورودی FDI در این پژوهش معنادار نمی‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که نااطمینانی که در فضای سیاسی کشورهای مورد بررسی وجود دارد، جذب سرمایه‌گذاری خارجی را در کشورهای مورد بررسی کاهش داده است. به عبارت دیگر سرمایه‌گذاران خارجی نسبت به وضعیت اقتصادی و محیط اجتماعی کشور مقصد سرمایه‌گذاری حساس نیستند و در واقع امنیت محیط سرمایه‌گذاری در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مؤثر است.

واژگان کلیدی: شاخص دولت شکننده، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، OPEC.
طبقه‌بندی موضوعی: H56, F21, E02.

۱. کد DOI مقاله: 10.22051/IEDA.2023.44851.1365

۲. استادیار، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (نویسنده مسئول).
(akbarkh2006@basu.ac.ir)

۳. استادیار، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (hosseinidoust@basu.ac.ir)

۴. دانشجوی دکتری، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (asemaneh@eco.basu.ac.ir)

مقدمه

افزایش سرمایه‌گذاری و رسیدن به رشد اقتصادی بالاتر هدف اولیه همه نظام‌های اقتصادی است و تمامی تلاش‌ها در جهت رسیدن به نقطه مطلوب انجام می‌گیرد. سال‌هاست که اقتصاددانان به دنبال تعیین عواملی هستند که بر سرمایه‌گذاری و رشد تأثیر می‌گذارد و همچنین به دنبال این هستند که تفاوت عملکرد کشورها در جذب سرمایه‌گذاری و رشد را دریابند. در مدل‌های سنتی رشد، کشورها و حتی فناوری‌ها یکسان فرض می‌شدند. در این مدل‌ها علت اختلاف سرمایه‌گذاری و رشد بین کشورها در «نرخ پس انداز» و «نرخ رشد عوامل تولید» معرفی می‌شد. در ادامه اقتصاددانان به دنبال این بودند تا با کنترل مدل نسبت به عوامل دیگر همچون «سرمایه انسانی»، «میزان توسعه یافتگی بخش مالی» و «ماهیت کیفیت سیاست‌های اقتصاد کلان» در کشورهای مختلف، پسماند توضیح داده نشده را به حداقل برسانند. در این روش علی‌رغم در نظر گرفتن تفاوت کارکرد فناوری‌ها در کشورها و مناطق مختلف ولی باز هم پسماند توضیح داده نشده چشمگیر بود. در مرحله بعد اقتصاددانان به دنبال بررسی تأثیر عوامل غیراقتصادی بر سرمایه‌گذاری و رشد بودند. این موضوع به طور ویژه در مکتب نهادگرایان جدید و آثار اقتصاددانانی مانند داگلاس نورث که بحث «هزینه مبادله» را به ادبیات اقتصاد بازار افزود قابل مشاهده است (شریف‌آزاده و حسین‌زاده‌بحرینی، ۱۳۸۲). در زمینه تعیین «عوامل غیر اقتصادی» بر جذب سرمایه‌گذاری مطالعات گسترده‌ای انجام شده است، در این مطالعات عواملی همچون ثبات سیاسی، فساد اداری، تروریسم سیاسی، خطر بی‌اعتنایی به قراردادهای توسط دولت، خطر درگیری خارجی و... از جمله متغیرهایی بودند که به طور عمده از سال ۱۹۹۵ به عنوان عوامل غیراقتصادی وارد ادبیات سرمایه‌گذاری و رشد شدند و تأثیر آنها مورد بررسی قرار گرفت. هر یک از این متغیرها مفهوم وسیع‌تری تحت عنوان «امنیت سرمایه‌گذاری» را مدنظر قرار می‌دهند. از مهمترین عوامل اثرگذار بر فعالیت سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی، صرف‌نظر از کسب سود حاصل از سرمایه‌گذاری، ریسک و مخاطره است و با توجه به اینکه سرمایه‌گذاران در فضای نامناسب و پر مخاطره تمایل به فعالیت کمتری دارند، لذا ایجاد امنیت و وجود محیط نهادی باثبات در کشورها، برای جذب سرمایه‌گذاران خارجی امری ضروری است. افزایش امنیت اقتصادی و بهبود محیط نهادی با کاهش بدبینی و نااطمینانی به بازدهی مورد انتظار سرمایه‌گذاری‌ها، از یک طرف فرار سرمایه را کاهش می‌دهد و از سوی دیگر به افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی یاری می‌رساند (اسماعیل‌نیا و وصفی‌اسفستانی، ۱۳۹۵).

مطالعات انجام شده در زمینه ارتباط امنیت محیط سرمایه‌گذاری با میزان جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با تأکید بر کیفیت نهادها، رابطه میان امنیت و سرمایه‌گذاری و رشد را اثبات کرده‌اند. لیکن امنیت مفهوم مشخص و قابل مشاهده‌ای نیست که بتوان آن را اندازه‌گیری کرد، به طوری که تنوع روش‌های برآورد مخاطره سرمایه‌گذاری موید این واقعیت است و برای برآورد آن لازم است از شاخص‌ها و جانشین‌های مناسب استفاده کرد. در این تحقیق نیز که به دنبال بررسی تأثیر کیفیت نهادی به عنوان شاخصی از امنیت و ثبات بر میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است از شاخص دولت‌های شکننده به عنوان شاخص کیفیت نهادی استفاده شده است.

ادبیات پژوهش

کار، سرمایه و فناوری مهمترین عوامل تولید محسوب می‌شوند. چنانچه حجم پس‌انداز کافی نباشد، بخشی از نیازهای کشور از طریق منابع مالی خارجی تامین می‌شود که خود نیز به دو دسته: ۱- استفاده از وام‌های خارجی، خطوط اعتباری و یوزانس و ۲- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی تقسیم می‌شود. سرمایه‌گذاری غیرمستقیم خارجی اغلب با ریسک برگشت ناگهانی و در نتیجه افزایش بحران‌های مالی روبروست و اغلب توصیه بر این است که کشورها ابتدا برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تلاش کنند (مهدوی عادل و همکاران، ۱۳۸۷).

بر اساس تعریف بانک جهانی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)، داشتن حداقل ده درصد سهام با حق رای در یک فعالیت سودآور در خارج از کشور سرمایه‌گذار است که به صورت سرمایه‌گذاری جدید، سرمایه‌گذاری مجدد از محل درآمدها و هر گونه قرارداد میان شرکت مادر و بنگاه‌های خارجی مطابق با آنچه که در تراز پرداخت‌ها آمده است تعریف می‌شود (بانک جهانی^۱، ۲۰۲۱).

آنکتاد^۲ (۱۹۹۸) عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی (FDI) را به سه دسته تقسیم بندی کرد:

دسته اول شامل چارچوب‌های سیاستی از جمله سیاست‌های تجاری مانند تعرفه‌ها و موانع غیرتعرفه‌ای، ثبات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی و... است.

دسته دوم که با توجه به انگیزه شرکت‌های چند ملیتی به ۳ نوع تقسیم می‌شوند از عوامل اقتصادی هستند که عبارتند از: ۱- در جستجوی بازار (اندازه بازار و درآمد سرانه، ساختار بازارها، ترجیحات مصرف‌کننده ویژه هر کشور و...) ۲- در جستجوی منابع و دارایی (مواد اولیه، زیرساخت‌های فیزیکی مانند بندرها، راه‌ها، نیروی کار ماهر، تکنولوژی، ارتباطات راه دور و...) ۳- در جستجوی کارایی (هزینه منابع و دارایی‌های ذکر شده در بند ۲ تعدیل شده بر حسب بهره‌وری نیروی کار، هزینه دیگر نهاده‌ها مانند هزینه‌های حمل و نقل، هزینه سایر کالاهای واسطه‌ای و...).

دسته سوم شامل تسهیلات کسب و کار از جمله تشویق سرمایه‌گذاری، هزینه‌های بوروکراسی مانند فساد اداری و... خدمات پس از سرمایه‌گذاری، تسهیلات اجتماعی (کیفیت زندگی، مدارس دو زبانه)، انگیزه‌های سرمایه‌گذاری و... است (گرایی نژاد و همکاران، ۱۳۹۳).

در واقع دسته سوم به عوامل نهادی که اولین بار توسط لوکاس^۳ (۱۹۹۰) مطرح شد اشاره دارد. بر اساس استدلال لوکاس، ریسک سرمایه‌گذاری در کشورهای فقیر نسبت به کشورهای ثروتمند به دلیل وجود برخی روابط غیراقتصادی مانند روابط استعماری، مخاطرات سیاسی، فساد اداری و رشوه، قوانین و مقررات بی‌ثبات بالاتر است و به همین دلیل بازده نهایی سرمایه در این کشورها در سطح بالاتری نسبت به کشورهای

1. World Bank
2. UNCTAD
3. Lucas

غنی قرار نمی‌گیرد (جانی، ۱۳۹۷). اقتصاددانان نهادگرا از جمله عجم اوغلو و همکاران^۱ (۲۰۰۱) و رودریک و همکاران^۲ (۲۰۰۴) در تفسیر نظریه لوکاس تغییرات نهادی را عامل تعیین‌کننده مهمی در توسعه اقتصادی و رشد سرمایه‌گذاری در کشورها بیان می‌کنند. کمپوس و کینوشتی^۳ (۲۰۰۳) و آلفارو و همکاران^۴ (۲۰۰۵) نشان دادند کیفیت نهادها از جمله عوامل اصلی جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه هستند که به دلیل وجود نهادهای ناکارآمد قادر به جذب سرمایه نیستند (هیون^۵، ۲۰۰۶).

از جمله شاخص‌های نهادی که از سال ۲۰۰۶ توسط موسسه صلح هر ساله گزارش می‌شود شاخص-های دولت شکننده است. شکنندگی دولت به تهدیدهای امنیتی که بیشتر در فروپاشی‌های اقتصادی و سیاست‌های شکست خورده و منازعات دولت‌ها در لایه‌های اجتماعی کشورهای آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین اشاره دارد و بعد از جنگ سرد مطرح شد (سولارز و اوهانلون^۶، ۱۹۹۷). شاخص دولت‌های شکننده^۷ توسط بنیاد صلح به همراه مجله سیاست خارجی از سال ۲۰۰۵ منتشر می‌شود. طبق تعریف این بنیاد، دولت شکننده شاخص‌هایی دارد و شکنندگی دولت‌ها ممکن است به شیوه‌های گوناگون باشد. بر اساس تعریف بانک جهانی "شکنندگی دولت" اصطلاحی است که برای کشورهایی با چالش اساسی ظرفیت ضعیف نهادی، حاکمیت ضعیف و بی‌ثباتی سیاسی برای توسعه روبرو هستند، استفاده می‌شود (بانک جهانی، ۲۰۲۱). از دید هانتینگتون^۸ عدم استقلال دولت از گروه بندی‌ها، تخصصی نشدن نهادها، ضعف جدی دولت در اعمال اقتدار، ناتوانی نخبگان در رفع تعارض‌ها و پیامدهای ناگوار ناشی از شکاف سنت و مدرنیته، بی‌توجهی به مصالح جامعه، عدم نهادینه شدن فرهنگ و باورهای مدنی، عدم انطباق‌پذیری دولت با تحولات، نیازها و پیچیدگی‌های جامعه، فساد، گسترش بی‌اعتمادی، عدم برقراری عدالت، فقر فرهنگی، فقر، شکاف طبقاتی شدید و برآورده نشدن انتظارات و ناکارآمدی دولت از مهمترین عواملی هستند که منجر به شکنندگی دولت می‌شوند (ناقلی و همکاران، ۱۳۹۷).

شاخص شکنندگی دولت‌ها بر مبنای ۱۲ زیرشاخص مورد سنجش قرار می‌گیرد. این ۱۲ زیرشاخص، خود در ۵ گروه انسجام ملی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مداخلات خارجی جای می‌گیرند که مجموع آنها شاخص کل شکنندگی دولت را می‌سازند. هرکدام از این شاخص‌ها دارای یک طیف امتیاز از ۰ تا ۱۰ هستند و هرچه امتیازات به ۱۰ نزدیک‌تر باشد شکنندگی دولت بیشتر است. هر دولت که به صفر نزدیک‌تر باشد از وضعیت مطلوبتر و با ثبات‌تری در آن شاخص برخوردار است و هر کشوری که به ۱۰ نزدیک‌تر باشد در وضعیت هشدار قرار دارد و حاکی از بی‌ثباتی آن کشور در شاخص مدنظر است.

1. Acemoglu *et al.*
2. Rodrik *et al.*
3. Campos & Kinoshita
4. Alfaro *et al.*
5. Hyun
6. Solarz & Ohanlon
7. Fragile States Index
8. Huntington

شاخصهای اقتصادی: شامل افول اقتصادی و فقر، توسعه اقتصادی نامتوازن، مهاجرت نیروی انسانی و فرار مغزها.

- افول اقتصادی و فقر: این زیرشاخص، الگوهای سقوط اقتصادی متوالی در یک جامعه را با در نظر گرفتن معیارهایی چون درآمد سرانه، تولید ناخالص داخلی، نرخ بیکاری، تورم، تولید، بدهی، سطوح فقر، ورشکستگی کسب و کار و نظایر آن اندازه گیری می کند.
- توسعه اقتصادی نامتوازن: این زیرشاخص، نابرابری های اقتصاد را بدون در نظر گرفتن عملکرد واقعی اقتصاد محاسبه می کند. این زیرشاخص نه تنها نابرابری واقعی بلکه احساس نابرابری را هم مدنظر قرار می دهد.
- مهاجرت نیروی انسانی و فرار مغزها: این زیرشاخص، تاثیر اقتصادی جابجایی انسان ها به دلایل سیاسی و اقتصادی و پیامدهای آن برای توسعه کشور را در نظر می گیرد.
- شاخص های سیاسی: مشروعیت دولت، خدمات عمومی، حقوق بشر و حاکمیت قانون.
- مشروعیت دولت: این زیرشاخص، میزان نمایندگی و باز بودن دولت و رابطه آن با شهروندان را در نظر می گیرد. این زیرشاخص سطح اعتماد شهروندان به نهادها و فرآیندهای دولتی و پیامدهای عدم اعتماد از طریق اعتراضات عمومی، نافرمانی های مدنی پایدار، افزایش شورش های مسلحانه و... را اندازه می گیرد.
- خدمات عمومی: این زیرشاخص نشان دهنده عملکرد بنیادین دولت در خدمت رسانی به مردم است. این خدمات از یک سو شامل خدمات ضروری مانند سلامتی، آموزش، آب، بهداشت، زیرساختهای حمل و نقل، برق، اتصالات اینترنت و... است از سوی دیگر دربرگیرنده توانایی دولت برای حمایت از شهروندان در مقابل تروریسم و خشونت می شود.
- حقوق بشر و حاکمیت قانون: این زیرشاخص بیانگر این است که یک دولت چقدر به شهروندان آزادی و حقوق می دهد. این زیرشاخص میزان سوءاستفاده از حقوق قانونی، سیاسی و اجتماعی افراد، گروه ها و نهادها (محدود کردن مطبوعات، سیاسی کردن حکم های قضایی، استفاده داخلی از ابزار نظامی برای مقاصد سیاسی و سرکوب رقبای سیاسی) و همچنین خوشنوت های سیاسی علیه شهروندان را اندازه گیری می کند.
- شاخص های انسجام: شامل زیرشاخص های ساختار امنیتی، چنددستگی نخبگان، اعتراضات گروهی.
- ساختار امنیتی: این زیرشاخص تهدیدات امنیتی که متوجه دولت هاست را در نظر می گیرد. تهدیداتی مانند بمب گذاری ها، حملات، تلفات جانی ناشی از جنگ ها، جنبش ها، شورش ها، شرارت و کودتا. همچنین این زیرشاخص موضوعاتی مانند جرم های سازمان یافته، قتل و اعتماد شهروندان به امنیت داخلی را اندازه گیری می کند.
- چنددستگی نخبگان: این زیر شاخص، خط کشی های قومی، طبقاتی، قبیله ای، نژادی و دینی در نهادهای دولتی را در نظر می گیرد. همچنین این زیرشاخص، چالش بر سر قدرت، رقابت سیاسی، انتقال قدرت، اعتبار فرآیندهای انتخاباتی (در کشورهایی که انتخابات برگزار می شود) و مشروعیت طبقه حاکم (در کشورهای بدون انتخابات) را اندازه گیری می کند.

- اعتراضات گروهی: این زیرشاخص دربرگیرنده تقسیم بندی های بین گروه‌های مختلف جامعه است به ویژه تقسیم‌بندی مبتنی بر ویژگی های سیاسی یا اجتماعی و نقش آنها در دسترسی به خدمات و منابع و شمولیت در فرآیندهای سیاسی.
- شاخص‌های اجتماعی و شاخص‌های متقاطع: شامل فشارهای جمعیتی، پناهجویان و مشمولان جابجایی اجباری درون مرزها، مداخلات خارجی.
- فشاری جمعیتی: این زیرشاخص، فشارهای ناشی از معیشت و محیط بر دولت را می‌سنجد. فشارهای مانند تقاضای جمعیت برای غذا، دسترسی به آب سالم و دیگر منابع مورد نیاز، خدمات پزشکی در زمان شیوع بیماری‌ها یا اپیدمی‌ها.
- پناهجویان و مشمولان جابجایی اجباری درون مرزها: این زیرشاخص، فشارهای ناشی از جابجایی اجباری گروه‌های بزرگ افراد در اثر عواملی مانند سیاسی، اجتماعی و زیست محیطی درون مرزهای یک کشور و همچنین پناهجویانی که وارد یک کشور می‌شوند را اندازه‌گیری می‌کند.
- مداخلات خارجی: این زیرشاخص، تاثیر کنشگران خارجی بر عملکرد امنیتی و اقتصادی دولت را در نظر می‌گیرد. مداخلات و روابط خارجی بر امنیت کشور و امور داخلی دولت، ارتش و گروه‌های هویتی تاثیرگذار است.

پیشینه تجربی تجربی

سبیر و همکاران^۱ (۲۰۱۹) در بررسی رابطه کیفیت نهادها و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه به این نتیجه دست یافتند که کیفیت نهادی تاثیر مثبتی بر جذب FDI در همه گروه کشورهای مورد بررسی دارد.

دیمیتروا و تریکی^۲ (۲۰۱۸) در مطالعه خود به بررسی عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تاکید بر شکنندگی دولت برای ۷ کشور منطقه منا در دوره زمانی ۲۰۱۶-۲۰۰۶ پرداختند. نتایج مطالعه آنان نشان داد شاخص‌های سیاسی شکنندگی دولت مانع ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشورهای مورد بررسی شده است اما تاثیر شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در دوره مورد بررسی ناچیز بوده است که این امر ناشی از این واقعیت است که معمولاً سرمایه‌گذاران توسط ثبات و قدرت دولت جذب می‌شوند.

آساموا و همکاران^۳ (۲۰۱۶) در مطالعه خود به بررسی تاثیر کیفیت محیط نهادی بر میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ۴۰ کشور جنوب صحرای آفریقا در دوره زمانی ۲۰۱۱-۱۹۹۶ پرداختند. نتایج مطالعه آنان نشان داد نااطمینانی نرخ ارز به کاهش جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی منجر می‌شود و

1. Sabir *et al.*

2. Dimitrova & Triki

3. Asamoah *et al.*

کیفیت نهادی در حضور متغیرهای کنترل این جریان را افزایش می‌دهد. همچنین تعامل بین نااطمینانی اقتصاد کلان و کیفیت نهادی اثر منفی نوسانات نرخ ارز را کاهش می‌دهد.

ساین^۱ (۲۰۱۵) با تاکید بر نقش فضای کسب و کار برای نشان دادن کیفیت محیط نهادی به بررسی تاثیر مولفه های شاخص کسب و کار بر جذب FDI می‌پردازد. وی با بررسی رابطه بین رتبه فضای کسب و کار و جذب FDI در هندوستان به این نتیجه می‌رسد که بهبود فضای کسب و کار تاثیر مثبت و معناداری بر جذب FDI دارد. همچنین بر اساس نتایج، رابطه دو متغیر مورد بررسی یک رابطه بلندمدت بوده و در کوتاه‌مدت رابطه‌ای بین دو متغیر وجود ندارد.

آسیدو و لین^۲ (۲۰۱۱) به بررسی تاثیر دموکراسی بر سرمایه‌گذاری خارجی پرداختند. نتایج مطالعه آنان نشان داد در ۹۰ کشور مورد بررسی بسط دموکراسی موجب تقویت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌گردد و در ۲۲ کشور بسط دموکراسی تاثیر منفی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی داشته است. همچنین آنان دریافتند که اثر دموکراسی به اندازه و نوع منابع طبیعی نیز بستگی دارد.

ورنیک و همکاران^۳ (۲۰۰۹) تاثیر کیفیت نهادی بر جریان سرمایه‌گذاری خارجی برای ۶۴ کشور در حال‌گذار در دوره زمانی ۲۰۰۶-۱۹۹۶ را مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه برای کیفیت متغیرهای نهادی از شاخص حکمرانی استفاده شد. نتایج مطالعه آنان نشان داد اندازه اقتصاد و حکمرانی خوب از عوامل مهم اثرگذار در جذب FDI هستند. همچنین اثر مثبت حکمرانی از اثر اندازه اقتصاد کشورها در جذب FDI بیشتر به دست آمد.

چان و جمایل^۴ (۲۰۰۳) ارتباط میان سرمایه‌گذاری و ثبات اقتصادی منطقه منا را بررسی کردند. آنها امنیت و ثبات را با شاخص های ریسک سیاسی، ریسک اقتصادی، و ریسک مالی اندازه‌گیری نمودند. نتیجه مطالعه آنان نشان داد که بی‌ثباتی اثر قابل توجهی بر میزان جذب FDI داشته است.

حیدری هراتمه (۱۴۰۰) در بررسی تاثیر فساد به عنوان شاخص کیفیت نهادی بر جذب سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی برای ۴۲ کشور در دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۸۵، به این نتیجه دست یافت که فساد مانع رشد اقتصادی می‌شود و در یک اقتصاد باز با منحرف کردن جریان سرمایه‌گذاری بین‌المللی تاثیر می‌گذارد؛ بنابراین بازگشت سرمایه را کاهش داده، ریسک آن را افزایش می‌دهد و فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را تضعیف می‌کند.

خطابی و همکاران (۱۳۹۶) در بررسی عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای ۱۱ کشور منتخب منطقه منا در دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۲، به این نتیجه دست یافتند که حکمرانی تاثیر منفی و نرخ رشد اقتصادی، نرخ تورم و باز بودن تجاری تاثیر مثبت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی داشته است.

1. Singh

2. Asiedu & Lien

3. Wernick *et al.*

4. Chan & Gemayel

بر اساس نتایج گروه کشورهای حوزه منا باید تلاش‌هایی در زمینه بهبود سیستم حکمرانی، کاهش تورم، افزایش نرخ رشد اقتصادی، ثبات سیستم ارزی و افزایش باز بودن تجاری داشته باشند. ناقلی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه خود به بررسی تاثیر شکنندگی دولت بر صادرات ایران به کشورهای جنوب شرق آسیا به عنوان معیار کیفیت نهادها در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۰ نشان دادند که اثر شکنندگی دولت بر صادرات منفی و معنادار می باشد. بر اساس نتایج، ارتقای قانونمندی و کارایی در حوزه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و امنیتی اثر مثبت بر افزایش ظرفیت صادراتی کشورها داشته است. حیدری و افشاری (۱۳۹۰) در بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۸۳ کشور منتخب جهان، عضو همکاری‌های اقتصادی و توسعه و منطقه منا در دوره زمانی ۲۰۰۷-۱۹۹۶ به این نتیجه رسیدند که در مدل کشورهای منتخب جهان و کشورهای OECD، متغیر تولید ناخالص داخلی، شاخص حکمرانی و پایداری به لحاظ آماری در جذب FDI معنادار بوده در حالیکه در منطقه منا، شاخص آزادی اقتصادی، اندازه بازار و بازدهی سرمایه‌گذاری در جذب FDI معنادار بوده اند.

روش شناسی

مطالعه حاضر به بررسی تاثیر شکنندگی دولت ها بر میزان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۱۰ کشور OPEC (آنگولا، امارات، الجزیره، اکوادور، ایران، عراق، کویت، نیجریه، قطر و عربستان) طی دوره زمانی ۲۰۲۰-۲۰۰۶ که دارای داده‌های کامل‌تری بودند می‌پردازد. به منظور بررسی تاثیر مولفه‌های شاخص دولت‌شکننده بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در این تحلیل از روش داده‌های تابلویی و نرم افزار STATA17 استفاده شده است.

در این مطالعه برای بررسی تاثیر شاخص‌های دولت‌شکننده بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی همانند مطالعات برگر و همکاران^۱ (۲۰۱۶) و گوسامی و هایدر^۲ (۲۰۱۴) از جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی که توسط آنکتاد بر حسب میلیون دلار گزارش می‌شود به عنوان متغیر وابسته استفاده می‌گردد. انتخاب شاخص نهادی مناسب برای بررسی تاثیر عوامل نهادی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسیار با اهمیت است. از جمله شاخص‌های نهادی که از سال ۲۰۰۶ توسط موسسه صلح هر ساله گزارش می‌شود، شاخص‌های دولت‌شکننده است. شاخص‌های دولت‌شکننده بر مبنای ۱۲ زیرشاخص مورد سنجش قرار می‌گیرد. این ۱۲ زیرشاخص، خود در ۵ گروه انسجام ملی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مداخلات خارجی جای می‌گیرند که مجموع آنها شاخص کل را می‌سازند. هرکدام از این شاخص‌ها دارای یک طیف امتیاز از ۰ تا ۱۰ هستند. بر اساس رتبه‌بندی شاخص دولت‌شکننده، کشورهایی که در مجموع ۱۲ زیرشاخص حائز امتیاز ۰ تا ۳۰ می‌شوند در وضعیت پایدار، کشورهایی که حائز امتیاز ۳۰ تا ۶۰ می‌شوند در وضعیت باثبات، کشورهایی که امتیاز ۶۰ تا ۹۰ را کسب می‌کنند در وضعیت هشدار و کشورهایی که امتیاز ۹۰ تا

1. Burger *et al.*

2. Goswami & Haider

۱۲۰ را کسب می کنند در وضعیت خطر قرار دارند (موسسه صلح، ۲۰۲۲). در این مطالعه تقسیم بندی زیرشاخص ها با توجه به مطالعه دیمیترو و تریکی (۲۰۱۸) در ۳ گروه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی / انسجام صورت می پذیرد. متغیر کنترل در این مطالعه نیز بر اساس مطالعه دیمیترو و تریکی (۲۰۱۸)، درآمدهای حاصل از منابع طبیعی کشورهای مورد بررسی در نظر گرفته شده است.

جدول ۱. اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش

منبع	تعریف	متغیر
World Bank	جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر حسب میلیون دلار	FDI
World Bank	درآمد حاصل از منابع طبیعی بر حسب میلیون دلار	Rent
fragilestatesindex	شاخص کل دولت شکننده (مجموع ۱۲ زیرشاخص)	FSI
fragilestatesindex	شاخص های اجتماعی دولت شکننده: شامل فشارهای جمعیتی، پناهجویان و مشمولان جابجایی اجباری درون مرزها و مداخلات خارجی.	So
fragilestatesindex	شاخص های اقتصادی دولت شکننده: شامل افول اقتصادی و فقر، توسعه اقتصادی نامتوازن، مهاجرت نیروی انسانی و فرار مغزها.	Eco
fragilestatesindex	شاخص های سیاسی دولت شکننده: مشروعیت دولت، خدمات عمومی، حقوق بشر و حاکمیت قانون. شاخص های انسجام دولت شکننده: شامل زیرشاخص های ساختار امنیتی، چند دستگی نخبگان، اعتراضات گروهی.	P&C

با توجه به پنل بودن داده ها مدل زیر جهت بررسی تاثیر متغیرهای مورد مطالعه بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی تعریف می شود:

$$FDI_{it} = \beta_0 + \beta_1 Social_{it} + \beta_2 Economic_{it} + \beta_3 (Political / Cohesion)_{it} + e_{it}$$

یافته های پژوهش

به منظور تخمین مدل ابتدا باید به منظور جلوگیری از ایجاد رگرسیون کاذب، مانایی متغیرها مورد بررسی قرار گیرد.

جدول ۲. نتایج آزمون ریشه واحد لوین، لین و چو

نام متغیر نوع آزمون	FDI	Rent	So	Eco	P&C	FSI
Levin-Lin-Chu	-۲/۵۰۶۳ (۰/۰۰۶۱)	-۲/۷۲۷۵ (۰/۰۰۳۲)	-۲/۳۱۲ (۰/۰۱۰۴)	-۳/۱۸۵۹ (۰/۰۰۰۷)	-۱/۹۱۰۰ (۰/۰۲۸۱)	-۴/۹۶۸۹ (۰/۰۰۰۰)

منبع: محاسبات پژوهش به کمک نرم افزار Stata

نتایج به دست آمده از آزمون مانایی لوین، لین و چو نشان می‌دهد که همه متغیرهای مدل در سطح I(0) مانا هستند.

در برآورد مدل‌های پانل دیتا در صورتیکه متغیرهای مورد استفاده مانا باشند یا آزمون هم‌جمعی وجود بردار هم‌انباشتگی را در صورت مانا نبودن تأیید کند و با استفاده از لگاریتم یا تفاضل‌گیری متغیرهای نامانا، مانا شوند با دو حالت روبرو هستیم. در صورتیکه عرض از مبدأ برای کلیه مقاطع یکسان باشد با مدل داده‌های تلفیقی^۱ و در صورتیکه عرض از مبدأ برای تمام مقاطع متفاوت باشد با مدل داده‌های ترکیبی^۲ مواجه هستیم. برای انتخاب بین روش‌های رگرسیون تلفیقی و رگرسیون با اثرات ثابت از آزمون اف لیمر استفاده می‌شود. آماره این آزمون بصورت زیر است:

$$f = \frac{(R_{fe}^2 - R_{pls}^2)/(N-1)}{1 - R_{fe}^2/(NT - K - N)}$$

در رابطه بالا، R_{fe}^2 ضریب تعیین در روش اثرات ثابت، R_{pls}^2 ضریب تعیین در روش حداقل مربعات تلفیقی، N تعداد مقاطع، K تعداد متغیرهای توضیحی و T طول دوره زمانی می‌باشد. اگر f محاسباتی از f بحرانی بزرگتر باشد، در این صورت روش اثرات ثابت انتخاب خواهد شد.

جدول ۳. نتایج آزمون F لیمر

مدل	آماره آزمون	p-value	نتیجه آزمون
(۱)	۹/۳۷	۰/۰۰۰	تایید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل داده‌های ترکیبی
(۲)	۱۰/۱۳	۰/۰۰۰	تایید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل داده‌های ترکیبی

منبع: محاسبات پژوهش به کمک نرم افزار Stata

همانطور که نتایج آزمون F لیمر در جدول ۳ نشان می‌دهد، اثرات ثابت در هر دو مدل مورد بررسی تأیید می‌گردد؛ بنابراین تخمین مدل با روش داده‌های ترکیبی صورت می‌پذیرد. در ادامه برای انتخاب بین روش ثابت و تصادفی از آزمون هاسمن^۳ استفاده می‌شود:

$$H = [(\beta_{fe} - \beta_{re})[\text{cov}_{fe} - \text{cov}_{re}]^{-1}(\beta_{fe} - \beta_{re})] \sim \chi_{K-1}^2$$

K تعداد متغیرهای توضیحی، β_{fe} و β_{re} به ترتیب بردار ضرایب در روش اثرات ثابت و تصادفی، cov_{fe} و cov_{re} به ترتیب ماتریس کوواریانس ضرایب در روش اثرات ثابت و تصادفی می‌باشند. فرضیه صفر: روش اثرات تصادفی کارا تر است. فرضیه مقابل: روش اثرات ثابت کارا تر است.

1. Pool Data
2. Panel Data
3. Hasman Test

همان‌طور که در رابطه بالا مشاهده می‌شود، نتایج آزمون هاسمن دارای توزیع مجانبی χ^2 است و تعداد درجات آزادی آن برابر با تعداد متغیرهای توضیحی مدل است. نتایج آزمون هاسمن در جدول ۴ نشان‌دهنده تایید اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی است.

جدول ۴. نتایج آزمون هاسمن

مدل	آماره آزمون	p-value	نتیجه آزمون
(۱)	۸/۸۵	۰/۰۰۲۹	تایید مدل اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی
(۲)	۱۹/۲۳	۰/۰۰۰۲	تایید مدل اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی

منبع: محاسبات پژوهش به کمک نرم افزار Stata

آزمون خودهمبستگی سریالی برای سری زمانی طولانی (بیشتر از ۳۰-۲۰ سال) به کار برده می‌شود، لذا با توجه به دوره زمانی کوتاه مطالعه (۲۰۲۰-۲۰۰۶) در این مطالعه این آزمون بررسی نمی‌شود.

جدول ۵. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس والد

مدل	آماره آزمون	p-value	نتیجه آزمون
(۱)	۶۵۴۷/۷۸	۰/۰۰۰۰	تایید ناهمسانی واریانس در مقابل همسانی واریانس
(۲)	۲۸۴۳/۲۱	۰/۰۰۰۰	تایید ناهمسانی واریانس در مقابل همسانی واریانس

منبع: محاسبات پژوهش به کمک نرم افزار Stata

نتایج آزمون ناهمسانی واریانس والد در جدول ۵ حاکی از وجود ناهمسانی واریانس در دو مدل است، لذا می‌بایست مدل‌ها به روش GLS تخمین زده شوند.

جدول ۶. نتایج تخمین مدل با استفاده از روش GLS

متغیر	نتایج مدل ۱		نتایج مدل ۲	
	ضرایب برآوردی	آماره آزمون Z	ضرایب برآوردی	آماره آزمون Z
Rent	۰/۰۰۰۲۷۸۲	۶/۲۳ (۰/۰۰۰)	۰/۰۰۰۳۴۵۱	۴/۸۳ (۰/۰۰۰)
FSI	-۴/۱۶	-۲/۳۰ (۰/۰۲۱)	-	-
So	-	-	۷/۸۴	۰/۶۲ (۰/۵۳۶)
Eco	-	-	۸/۵۲	۰/۷۷ (۰/۴۴۲)
P&C	-	-	-۱/۷۳	-۱/۹۵ (۰/۰۰۵)

منبع: محاسبات پژوهش به کمک نرم افزار Stata

نتایج مدل ۱ در جدول ۶ نشان می‌دهد که شاخص شکنندگی کل FSI تاثیر منفی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشورهای مورد بررسی دارد. همچنین در بررسی تاثیر مولفه‌های مختلف شاخص شکنندگی دولت (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی/ انسجام) که در مدل ۲ در جدول ۶ آورده شده است، نتایج حاکی از آن است که تنها شاخص سیاسی و انسجام دارای تاثیر معنادار و منفی بر جریان ورودی سرمایه-گذاری مستقیم خارجی است و تاثیر مولفه‌های اقتصادی و اجتماعی بر جریان ورودی FDI در این پژوهش معنادار نمی‌باشد. همچنین تاثیر درآمدهای نفتی کشورهای OPEC بر جذب جریان ورودی FDI در هر دو مدل مورد بررسی، مثبت و ناچیز به دست آمد.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این مطالعه تاثیر شکنندگی دولت بر میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی ۱۰ کشور OPEC در دوره زمانی ۲۰۲۰-۲۰۰۶ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که شاخص شکنندگی کل FSI تاثیر منفی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی کشورهای مورد بررسی دارد. همچنین در بررسی تاثیر مولفه‌های مختلف شاخص شکنندگی دولت (اقتصادی، اجتماعی و سیاسی/ انسجام) تنها شاخص سیاسی و انسجام دارای تاثیر معنادار و منفی بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است و تاثیر مولفه‌های اقتصادی و اجتماعی بر جریان ورودی FDI در این پژوهش معنادار نمی‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که نااطمینانی که در فضای سیاسی کشورهای مورد بررسی وجود دارد موجب کاهش توان کشورها در جذب سرمایه‌گذاری خارجی می‌گردد، به عبارت دیگر سرمایه‌گذاران خارجی نسبت به وضعیت اقتصادی و محیط اجتماعی کشور مقصد سرمایه‌گذاری حساس نیستند و در واقع امنیت محیط سرمایه‌گذاری در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موثر می‌باشد. همچنین تاثیر درآمدهای نفتی کشورهای OPEC بر جذب جریان ورودی FDI مثبت و ناچیز به دست آمد. این یافته‌ها با نتایج مطالعه گذشته که به بررسی تاثیر ثبات و امنیت کشور مقصد بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با استفاده از شاخص‌هایی مانند فساد، حکمرانی، فضای کسب و کار، دموکراسی، شاخص شکنندگی دولت و... می‌پردازد، منطبق می‌باشد (سیبر و همکاران، ۲۰۱۹؛ دیمیترو و تریکی، ۲۰۱۸؛ آساموا و همکاران، ۲۰۱۶؛ ساین، ۲۰۱۵؛ آسیدو و لین، ۲۰۱۱؛ ورنیک و همکاران، ۲۰۰۹؛ چان و جمایل، ۲۰۰۳؛ حیدری و هراتمه، ۱۴۰۰ و حیدری و افشاری، ۱۳۹۰). اکثر سرمایه‌گذاران ترجیح می‌دهند در کشوری سرمایه‌گذاری کنند که بازگشت سرمایه آنان تضمین گردد و هیچ خطری سرمایه‌گذاری آنان را تهدید نکند، بنابراین نخستین و مهمترین گام جهت افزایش

جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای OPEC، برنامه‌ریزی پایدار و منسجمی جهت بهبود بسترهای لازم و ایجاد ثبات و امنیت در محیط سرمایه‌گذاری است و بدون تامین امنیت محیط سرمایه‌گذاری در کشور مقصد، هر گونه اصلاحات اقتصادی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی کم اثر یا بی‌اثر خواهد بود.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی: مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان: تمام نویسندگان در آماده‌سازی مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع: بنا بر اظهار نویسندگان در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت: طبق تعهد نویسندگان حق کپی‌رایت رعایت شده‌است.

منابع

- اسماعیل نیا، علی اصغر و وصفی اسفستانی، شهرام. (۱۳۹۵). تأثیر امنیت بر رشد اقتصادی در ایران و برخی کشورهای منتخب. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، ۱۶(۶۱)، ۱۵۴-۱۲۷.
- جانی، سیاوش. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر سطوح مختلف نهادی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای حوزه سند چشم‌انداز. *فصلنامه مجلس و راهبرد*، ۲۵(۹۳)، ۳۰۷-۳۳۴.
- حیدری هراتمه، مصطفی. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر فساد بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی. *دو ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی*، ۲۱(۷ و ۸)، ۴۷-۲۷.
- حیدری، پرویز و افشاری، زهرا. (۱۳۹۰). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی موثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر حکمرانی خوب. *فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی*، ۱۲(۱)، ۱۷۰-۱۴۱.
- خطابی، ساناز؛ کمیجانی، اکبر؛ محمدی، تیمور و معمارنژاد، عباس. (۱۳۹۶). عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در منطقه منا. *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۱(۳۷)، ۶۳-۷۵.
- شریف‌آزاده، محمدرضا و حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین. (۱۳۸۲). تأثیرپذیری سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران از شاخص‌های امنیت اقتصاد (۱۳۷۹-۱۳۵۸). *نامه مفید*، ۹(۳۸)، ۱۹۲-۱۵۹.
- گرایی نژاد، غلامرضا؛ دقیقی اصلی، علیرضا و استاد رمضان، آذین‌سادات. (۱۳۹۳). تأثیر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری. *فصلنامه علوم اقتصادی*، ۸(۲۹)، ۱۵۰-۱۳۱.
- مهدوی عادل، محمدحسین؛ حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین و جوادی، افسانه. (۱۳۸۷). تأثیر حکمرانی خوب بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای با درآمد متوسط. *مجله دانش و توسعه*، ۱۵(۲۴)، ۸۵-۱۰۲.
- ناقلی، شکوفه؛ مداح، مجید و ابونوری، اسمعیل. (۱۳۹۷). تأثیر شکنندگی دولت بر صادرات ایران به کشورهای جنوب شرق آسیا با رویکرد اقتصادسنجی فضایی. *فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی*، ۱۲(۴۳)، ۷۷-۵۱.
- هانتینگتون، ساموئل. (۱۳۷۵). *سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی*. مترجم محسن ثلاثی، تهران: نشر علم.

References

- Alfaro, L; Kalemli-Ozcan, S; & Volosovych, V. (2005). Capital flows in a globalized world: The role of policies and institutions. In *Capital controls and capital flows in emerging economies: Policies, practices, and consequences* (pp. 19-72). University of Chicago Press.
- Asamoah, M. E; Adjasi, C. K; & Alhassan, A. L. (2016). Macroeconomic uncertainty, foreign direct investment and institutional quality: Evidence from Sub-Saharan Africa. *Economic Systems*, 40(4), 612-621.

Acemoglu, D; Johnson, S; & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369-1401.

Asiedu, E; & Lien, D. (2011). Democracy, foreign direct investment and natural resources. *Journal of international economics*, 84(1), 99-111.

Burger, M; Ianchovichina, E; & Rijkers, B. (2016). Risky business: Political instability and sectoral Greenfield foreign direct investment in the Arab world. *The World Bank Economic Review*, 30(2), 306-331.

Campos, N. F; & Kinoshita, Y. (2003). *Why does FDI go where it goes? New evidence from the transition economies*. International Monetary Fund, No. 228.

Chan, K. K; & Gemayel, E. R. (2003). Macroeconomic instability and pattern of FDI in the MENA region. In ERF 10th annual conference, Marrakesh, Morocco (Vol. 1618).

Dimitrova, A; & Triki, D. (2018). Does state fragility matter for foreign direct investment? Evidence from Southern and Eastern Mediterranean countries. *Management Decision*, 56(8), 1787-1803.

Esmailnia, A.A; Vasfi Esfastani, Sh. (2016). The impact of security on economic growth in Iran and selected countries. *The Economic Research*, 16(61), 127-154. (In Persian)

Fragile States Index (2022). Available at: www.fundforpeace.org.

Goswami, G. G; & Haider, S. (2014). Does political risk deter FDI inflow? An analytical approach using panel data and factor analysis. *Journal of Economic Studies*, 41(2), 233-252.

GeraeiNejad, Gh; DaghighiAsli, A; & OstadRamezan, A. S. (2013). The impact of factors affecting foreign direct investment. *Financial Economics*, 8(29), 131-150. (In Persian)

Huntington, S. (1996). *Political order in changing societies*. Translated by Salasi, M. Tehran: Elm Publication. (In Persian).

Heidari, P; Afshari, Z. (2001). The Impact of Economic and Social Factors on FDI with Emphasis on Good Governance. *The Economic Research*, 12(1), 141-170. (In Persian).

Heidari Haratmeh, M. (2021). The impact of corruption on investment and economic growth. *Economic Journal*, 21(7, 8), 27-49. (In Persian).

Hyun, H. J. (2006). Quality of institutions and foreign direct investment in developing countries: Causality tests for cross-country panels. *Journal of Business Economics and Management*, 7(3), 103-110.

SharifAzadeh, M. R; & Bahraini, M. H. (2003). The impact of economic security indices on private investment in Iran (1981-2000). *The Journal of Economic Studies and Policies*, 4(38), 159-192. (In Persian)

Khatabi, S; Komijani, A; & Memarnejad, A. (2017). Factors affecting on FDI in MENA. *Economic Modelling*, 37(11), 63-75. (In Persian)

Mahdavi Adeli, M. H; Hosseinzadeh Bahreini, M. H; & Javadi, A. (2008). The effect of good governance on absorbing FDI in middle-income countries. *Journal of Knowledge and Development*, 15(24), 88-106. (In Persian)

Nagheli, Sh; Maddah, M; & Abounoori, E. (2018). The impact state fragility index on Iran's export to ASEAN countries by spatial econometric. *Economic Modelling*, 12(43), 51-77. (In Persian).

UNCTAD. (1998). World Investment Report. New York: United Nation.

Rodrik, D; Subramanian, A; & Trebbi, F. (2004). Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development. *Journal of Economic Growth*, 9, 131-165.

Sabir, S; Rafique, A; & Abbas, K. (2019). Institutions and FDI: evidence from developed and developing countries. *Financial Innovation*, 5(1), 1-20.

Jani, S. (2017). Investigate the impact of different institutional levels on FDI in selected countries. *Majles & Rahbord*, 25(93), 307-334. (In Persian)

Singh, G. (2015). Relationship between doing business index and foreign direct investment. In *International Conference on Ease of Doing Business: Contemporary Issues, Challenges and Future Scope* (pp. 13-21).

Solarz, S. J; & O'Hanlon, M. E. (1997). Humanitarian intervention: When is force justified? *Washington Quarterly*, 20(4), 2-14.

Wernick, D. A; Haar, J; & Singh, S. (2009). Do governing institutions affect foreign direct investment inflows? New evidence from emerging economies. *International Journal of Economics and Business Research*, 1(3), 317-332.

World Bank (2021). Available at: www.worldbank.org.

COPYRIGHTS

This license allows others to download the works and share them with others as long as they credit them, but they can't change them in any way or use them commercially.